

نحوه دسترسی و میزان استفاده دستیاران رشته دندان پزشکی دانشگاه‌های علوم پزشکی تهران، شهید بهشتی و شاهد از منابع لاتین الکترونیک

سید جواد قاضی میرسعید^۱، فاطمه شیخ‌شعاعی^۲، آرزو غمگسار^۳

مقاله پژوهشی

چکیده

مقدمه: پژوهشگران حوزه‌های مختلف برای دسترسی به اطلاعات علمی به روز و مطمئن به منابع الکترونیک رایگان و غیر رایگان وابسته هستند. با رشد روزافزون منابع الکترونیک و جایگزینی آن‌ها با مواد چاپی، دستیابی و استفاده از اطلاعات روزآمد و دقیق دستخوش تغییرات اساسی شده است. هدف از انجام مطالعه حاضر، تعیین نحوه دسترسی و میزان استفاده دستیاران رشته دندان پزشکی دانشگاه‌های علوم پزشکی تهران، شهید بهشتی و شاهد از منابع لاتین الکترونیک بود.

روش بررسی: این تحقیق از نوع توصیفی-تحلیلی بود و جامعه آماری آن را ۲۶۷ نفر دستیار بالینی رشته دندان پزشکی دانشگاه‌های علوم پزشکی تهران، شهید بهشتی و شاهد تشکیل داد. ابزار جمع‌آوری داده‌ها، پرسش‌نامه محقق ساخته بود که روایی آن توسط اعضای هیأت علمی رشته کتابداری و اطلاع‌رسانی پزشکی و پایایی آن با استفاده از ضریب Cronbach's alpha معادل ۰/۸۸ تأیید گردید. داده‌ها با استفاده از آزمون‌های One way ANOVA و Kruskal-Wallis مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت.

یافته‌ها: از بین پایگاه‌های اشتراکی، ScienceDirect و از بین پایگاه‌های رایگان نیز PubMed بیشترین استفاده را به خود اختصاص داد. بیشترین منبع برای دستیابی به متن کامل منابع لاتین الکترونیک، منابع اشتراکی محل تحصیل یا کار بود. سرعت پایین اینترنت به عنوان بزرگ‌ترین مانع در استفاده شرکت کنندگان به اطلاعات مورد نیاز گزارش گردید.

نتیجه‌گیری: دستیاران برای دسترسی به متن کامل منابع، به منابع اشتراکی محل تحصیل یا کار بیشتر از بقیه موارد رجوع می‌کنند. بهبود زیرساخت‌های فنی و پهنای باند اینترنت می‌تواند به کاهش موانع آن‌ها در استفاده و دسترسی از منابع لاتین الکترونیک کمک نماید.

واژه‌های کلیدی: دسترسی به اطلاعات؛ منابع بهداشتی؛ پایگاه اطلاعاتی؛ دستیاران دندان پزشکی

پذیرش مقاله: ۱۳۹۵/۱۱/۲۴

دریافت مقاله: ۱۳۹۵/۷/۱۵

ارجاع: قاضی میرسعید سید جواد، شیخ‌شعاعی فاطمه، غمگسار آرزو. نحوه دسترسی و میزان استفاده دستیاران رشته دندان پزشکی دانشگاه‌های علوم پزشکی تهران، شهید بهشتی و شاهد از منابع لاتین الکترونیک. مدیریت اطلاعات سلامت ۱۳۹۶؛ ۱۴ (۱): ۳۶-۳۱

مقایسه با برخی شاخه‌های آن از نظر تعداد، منابع علمی محدودتری دارد و منابع اطلاعاتی مورد نیاز آن توسط کارگزاران و ناشران بین‌المللی یا به صورت موردی در مجموعه‌های پزشکی و یا به تعداد خیلی محدود در قالب بسته‌های معین در پایگاه‌های ScienceDirect، EBSCO و Ovid به عنوان پایگاه‌های هسته این رشته نمایه می‌شود (۶). در سال‌های اخیر تولیدات علمی پژوهشگران دندان پزشکی ایران در مجلات علمی بین‌المللی رشد قابل ملاحظه‌ای را نشان

مقدمه

آموزش و تحقیق در سال‌های اخیر بیشتر به منابع الکترونیک وابسته شده است و سهم گسترده‌ای از اطلاعات علمی به صورت الکترونیک در دسترس می‌باشند. دسترسی به اطلاعات درست و بهنگام به خصوص برای رشته‌های گروه پزشکی غیر قابل اغماض است (۱). وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی به عنوان مسوول تهیه و تأمین منابع لاتین الکترونیک دانشگاه‌های علوم پزشکی، از اوایل دهه ۷۰ امکان دسترسی و استفاده از منابع لاتین الکترونیک در زمینه علوم پزشکی را برای دانشگاه‌ها، دانشکده‌ها و مراکز تحقیقاتی به صورت موردی و از سال ۱۳۸۷ با ایجاد مجموعه‌های دیجیتال بر روی وب‌سایت دانشگاه‌ها، دسترسی به پایگاه‌های اطلاعاتی معتبر را برای جامعه پزشکی کشور میسر کرده است (۵-۲). سالانه هزینه قابل توجهی برای خرید منابع لاتین الکترونیک از طرف وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی صرف می‌شود (۴). از سوی دیگر، دانشگاه‌ها جهت استفاده از منابع الکترونیک فراهم شده، امکانات و زیرساخت‌های مورد نیاز همچون خطوط اینترنتی خاص، دسترسی اختصاصی و زیرساخت‌های فنی را به منظور بهره‌برداری از منابع الکترونیک تدارک دیده‌اند.

رشته دندان پزشکی به عنوان یکی از رشته‌های مهم علوم بهداشتی در

مقاله حاصل پایان‌نامه کارشناسی ارشد با شماره ۹۱۱۱۳۵۷۰۷ می‌باشد که با حمایت دانشگاه علوم پزشکی تهران انجام شده است.

۱- دانشیار، کتابداری و اطلاع‌رسانی پزشکی، مرکز تحقیقات مدیریت اطلاعات سلامت، دانشکده پیراپزشکی، دانشگاه علوم پزشکی تهران، تهران، ایران

۲- مربی، کتابداری و اطلاع‌رسانی پزشکی، گروه کتابداری و اطلاع‌رسانی پزشکی، دانشکده پیراپزشکی، دانشگاه علوم پزشکی تهران، تهران، ایران

۳- دانشجوی کارشناسی ارشد، کتابداری و اطلاع‌رسانی پزشکی، گروه کتابداری و اطلاع‌رسانی پزشکی، دانشکده پیراپزشکی، دانشگاه علوم پزشکی تهران، تهران، ایران و دانشکده علوم پزشکی گیلان، رشت، ایران (نویسنده مسوول)

Email: a-ghamgosar@alumnus.tums.ac.ir

آموزشی دانشکده‌های دندان پزشکی دانشگاه‌های علوم پزشکی منتخب شهر تهران مشتمل بر دانشکده دندان پزشکی تهران، شهید بهشتی و شاهد تشکیل داد. جامعه آماری پژوهش نیز شامل تمامی ۲۶۷ دستیار دندان پزشکی بود که تمام آن‌ها مورد سرشماری قرار گرفتند. پرسش‌نامه محقق ساخته‌ای مشتمل بر هفت سؤال تنظیم شد که جهت تعیین روایی آن، از روش روایی محتوایی استفاده گردید. ابتدا با استفاده از مطالعات کتابخانه‌ای و بهره‌گیری از نشریات و مقالات موجود و معتبر در زمینه منابع الکترونیک، پرسش‌نامه اولیه تهیه شد. سپس پرسش‌نامه به همراه پرسش‌های پژوهش برای هفت نفر از استادان رشته کتابداری و اطلاع‌رسانی پزشکی و مدیریت اطلاعات سلامت ارسال گردید. پس از دریافت نظرات، ویرایش نهایی پرسش‌نامه صورت گرفت. برای سنجش پایایی ابزار، ابتدا پرسش‌نامه به صورت آزمایشی بین ۲۷ دستیار رشته دندان پزشکی سه دانشکده مورد نظر توزیع شد و سپس با انجام تغییرات لازم، پایایی آن با استفاده از محاسبه ضریب Cronbach's alpha تأیید گردید (۰/۸۸). پرسش‌نامه در بین جامعه مورد پژوهش در دو نوبت زمانی به دلیل مرخصی، غیبت و گردش کار دستیاران، از ماه‌های مهر تا دی سال ۱۳۹۴ در دانشکده‌ها و بیمارستان‌های محل تحصیل توزیع شد. پرسش‌های اصلی پژوهش به صورت طیف شش گزینه‌ای در قالب مقیاس لیکرت (خیلی زیاد = ۵ تا اصلاً = ۰) تدوین گردید. در نهایت، ۲۰۰ پرسش‌نامه با میزان ۷۴/۹ درصد برگشت داده شد. داده‌ها با استفاده از آزمون‌های Kruskal-Wallis و One way ANOVA در نرم‌افزار SPSS نسخه ۱۶ (version 16, SPSS Inc., Chicago, IL) مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت.

یافته‌ها

از بین کل مشارکت کنندگان، ۱۳۴ نفر (۶۷ درصد) را زنان و ۶۶ نفر (۳۳ درصد) را مردان تشکیل دادند. ۸۲ نفر (۴۱/۰ درصد) از دانشگاه علوم پزشکی تهران، ۷۵ نفر (۳۷/۵ درصد) از دانشگاه علوم پزشکی شهید بهشتی و ۴۳ نفر (۲۱/۵ درصد) از دانشگاه شاهد بودند. سه دانشگاه مورد بررسی از نظر استفاده دستیاران دندان پزشکی از پایگاه‌های اشتراکی اختلاف معنی‌داری نداشتند و بیشترین استفاده از پایگاه ScienceDirect صورت گرفته بود (جدول ۱).

از نظر میزان استفاده دستیاران دندان پزشکی از پایگاه‌های رایگان در میان سه دانشکده اختلاف معنی‌داری مشاهده نشد. پایگاه PubMed بیشترین استفاده را میان پایگاه‌های رایگان موجود در بین دستیاران دندان پزشکی جامعه مورد مطالعه داشت و شناخته شده‌ترین پایگاه در بین تمامی پایگاه‌های موجود بود (جدول ۲).

بیشترین منبع دسترسی به متن کامل منابع لاتین الکترونیک توسط دستیاران دندان پزشکی، منابع اشتراکی دانشگاه محل تحصیل یا کار بود. همان‌گونه که نتایج آزمون Kruskal-Wallis در جدول ۳ نشان داد، نحوه دسترسی دستیاران رشته دندان پزشکی به منابع لاتین الکترونیک از طریق دوستان و آشنایان در حداقل یکی از دانشکده‌ها با بقیه متفاوت بود. نتایج آزمون تعقیبی Schaffe نشان دهنده آن بود که واحدهای مورد پژوهش در دانشگاه شهید بهشتی بیشتر از دو دانشگاه دیگر از طریق دوستان و آشنایان به این منابع دسترسی پیدا کرده بودند. در سایر موارد اختلاف معنی‌داری مشاهده نشد.

داده است (۸، ۷). منابع علمی بر روی وبسایت کتابخانه‌ها به عنوان مجموعه قابل اعتمادی در بین اعضای هیأت علمی و دستیاران گروه‌های پزشکی در فرایند فعالیت‌های علمی آن‌ها محسوب می‌شوند و بدون شک چنین منابعی بر روی فعالیت‌ها و برون‌دادهای علمی پژوهشگران تأثیر بسزایی دارد (۹). افزایش دسترسی، اطلاع‌رسانی مناسب و آموزش نحوه استفاده، تا حد زیادی باعث افزایش استفاده از فن‌آوری اطلاعات در بین دستیاران تخصص بالینی می‌شود (۱۰). بنابراین، افزایش دانش در مورد استفاده، شیوه دسترسی و موانع دسترسی می‌تواند برای برنامه‌ریزی، سیاست‌گذاری، مدیریت و هدفمند کردن برنامه‌های تهیه، تأمین و ارایه منابع لاتین الکترونیک در آینده به کار گرفته شود تا نیاز اطلاعاتی کاربران رشته‌های دندان پزشکی به عنوان جامعه‌ای با نیاز اطلاعاتی مشخص، به نحو مطلوبی پاسخ داده شود و موجب رضایت آنان گردد. بنابراین، مطالعه حاضر با هدف تعیین نحوه دسترسی و میزان استفاده دستیاران رشته دندان پزشکی دانشگاه‌های علوم پزشکی شهر تهران از منابع لاتین الکترونیک انجام شد.

نتیجه جستجوی نویسنده در پایگاه‌های اطلاعاتی داخلی و خارجی نشان داد که موضوعات دسترسی و استفاده از منابع الکترونیک تاکنون از جنبه‌های گوناگونی مورد بررسی قرار گرفته است. با این وجود، وجه تمایز پژوهش حاضر با پژوهش‌های دیگر، بررسی دیدگاه جامعه معینی با مجموعه منابع تا حدودی مشخص هم از نظر محتوا و هم از نظر زیرساخت در دسترس بود که تاکنون بررسی نشده است.

در مطالعه پای و همکاران مشخص شد که پایگاه اشتراکی ScienceDirect از جمله پراستفاده‌ترین پایگاه‌های اطلاعاتی در بین پزشکان متخصص و فوق تخصص و پایگاه PubMed شناخته شده‌ترین پایگاه می‌باشد. مهم‌ترین مانع استفاده نیز کمبود وقت بود (۱۱). بیگدلی و همکاران در تحقیق خود به این نتیجه رسیدند که از بین روش‌های مختلف تهیه مقالات علمی، رجوع به مجلات علمی اشتراکی دانشگاه بیشترین درصد فراوانی را دارد و نحوه دسترسی به این روش، بر روش‌های دیگر مرجح بوده است (۱۲). یافته‌های پژوهش نعمتی انارکی و باب‌الحوایجی نشان داد که سرعت پایین اینترنت و مشکل در یافتن اطلاعات مرتبط، از جمله معضلات موجود بود و پایگاه ScienceDirect بیشترین استفاده را در بین پایگاه‌های اطلاعاتی به خود اختصاص داد (۳). مطالعه Siddique و Islam نتیجه‌گیری کرد که ScienceDirect پراستفاده‌ترین پایگاه اطلاعاتی در بین محققان حوزه پزشکی در مرکز بین‌المللی بیماری‌های اسپهالی بنگلادش بود و محققان هیچ مشکلی در استفاده از منابع الکترونیک نداشتند (۱۳). یافته‌های تحقیق Verma در هند نشان داد که میزان استفاده از پایگاه ScienceDirect نسبت به دیگر پایگاه‌های اشتراکی، در حد بسیار خوبی قرار داشت و شناخته شده‌ترین پایگاه اطلاعاتی در بین دیگر پایگاه‌های اشتراکی بود (۱۴). در پژوهش Tenopir و همکاران مشخص گردید که اعضای هیأت علمی از طریق منابع اطلاعاتی اشتراکی دانشگاه خود به اطلاعات مورد نیاز دسترسی داشتند و راه‌های دیگر دسترسی به منابع اطلاعاتی، نقش چندانی در رفع نیاز اطلاعاتی آن‌ها ایفا نکرد (۱۵).

روش بررسی

پژوهش حاضر از نوع توصیفی-تحلیلی بود. محیط پژوهش را همه گروه‌های

جدول ۱: منابع لاتین الکترونیک اشتراکی مورد استفاده به تفکیک دانشکده

*P	علوم پزشکی شهید بهشتی		علوم پزشکی تهران		شاهد		نام دانشگاه	منابع لاتین الکترونیک اشتراکی
	انحراف معیار	میانگین	انحراف معیار	میانگین	انحراف معیار	میانگین		
۰/۳۷۴	۱/۵۷	۱/۵۱	۱/۵۲	۱/۴۹	۱/۴۲	۱/۱۴	ClinicalKey	
۰/۵۸۶	۱/۵۸	۱/۶۳	۱/۵۳	۱/۷۰	۱/۴۸	۱/۴۲	EBSCO Host	
۰/۸۰۱	۱/۵۶	۱/۶۰	۱/۴۱	۱/۶۳	۱/۴۱	۱/۴۲	ProQuest	
۰/۵۷۳	۱/۵۲	۱/۸۸	۱/۶۷	۲/۱۵	۱/۶۹	۱/۹۵	Ovid Medline	
۰/۲۷۱	۱/۵۷	۳/۰۵	۱/۷۰	۳/۰۹	۱/۶۰	۳/۴۴	ScienceDirect	
۰/۳۹۳	۱/۵۴	۲/۲۹	۱/۵۶	۲/۵۰	۱/۴۲	۲/۷۰	Scopus	
۰/۹۹۲	۱/۷۱	۲/۰۰	۱/۶۶	۲/۰۴	۱/۸۳	۲/۰۹	Springer Link	
۰/۲۰۶	۱/۴۹	۱/۸۳	۱/۴۷	۱/۶۶	۱/۵۷	۱/۳۵	UP to Date	
۰/۴۵۴	۱/۶۴	۲/۳۷	۱/۷۳	۲/۳۵	۱/۸۸	۱/۹۸	Wiley	
۰/۷۸۸	۱/۶۲	۲/۵۷	۱/۵۷	۲/۵۰	۱/۴۸	۲/۴۴	Web of Science (ISI)	

*آزمون‌های One way ANOVA و Kruskal-Wallis

یکی دیگر از دلایل میزان استفاده بالا از این پایگاه در میان جوامع مرتبط با حوزه علوم پزشکی در کشور ایران، دسترس‌پذیری به این پایگاه در طول سال‌های پیشین بوده است.

مطابق با نتایج به دست آمده، PubMed بیشترین استفاده را در بین پایگاه‌های رایگان موجود دارد و شناخته شده‌ترین پایگاه در میان تمامی پایگاه‌های موجود اعم از اشتراکی یا رایگان بود. شاید دلیل استفاده زیاد نمونه‌های مورد مطالعه از این پایگاه، رایگان بودن آن و همچنین، شهرت، قدمت، نوع و پوشش به نسبت جامع این پایگاه اطلاعاتی است. یافته‌های تحقیق Siddike و Islam نشان داد که Medline پراستفاده‌ترین پایگاه اطلاعاتی در بین محققان مرکز بین‌المللی بیماری‌های اسهالی بنگلادش بود (۱۳) که نتایج مطالعه حاضر را تأیید می‌کند.

یافته‌های پژوهش حاضر نشان داد که منابع لاتین الکترونیک اشتراکی که دانشگاه‌ها برای کاربران خود فراهم می‌کردند، رایج‌ترین راه دسترسی بودند. بیگدلی و همکاران در مطالعه خود به این نتیجه رسیدند که از بین روش‌های مختلف تهیه مقالات علمی، رجوع به مجلات علمی اشتراکی دانشگاه، بیشترین درصد فراوانی را داشت و نحوه دسترسی به این روش، بر روش‌های دیگر ارجحیت داشت (۱۲) که با نتایج بررسی حاضر همسو بود. یافته‌های مطالعه Tenopir و همکاران حاکی از آن بود که اعضای هیأت

بزرگ‌ترین مانع دسترسی و استفاده از منابع لاتین الکترونیک در بین واحدهای مورد پژوهش، سرعت پایین اینترنت گزارش شد (جدول ۴).

بحث

در حال حاضر پژوهشگران حوزه‌های مختلف برای دریافت به‌روزترین و مطمئن‌ترین اطلاعات علمی به منابع الکترونیکی وابسته هستند. با توجه به نتایج حاصل شده از پژوهش حاضر، دستیاران دندان پزشکی سه دانشکده مورد مطالعه از پایگاه ScienceDirect بیش از دیگر پایگاه‌های اشتراکی استفاده می‌کردند. پای و همکاران در بررسی تعیین سطح آگاهی پزشکان متخصص و فوق تخصص در استفاده از منابع اطلاعاتی الکترونیک گزارش نمودند که پایگاه اشتراکی ScienceDirect جزء پراستفاده‌ترین پایگاه‌های اطلاعاتی می‌باشد (۱۱) که با یافته‌های مطالعه حاضر همخوانی داشت. نتایج مطالعه Verma نشان داد که میزان استفاده از پایگاه ScienceDirect نسبت به دیگر پایگاه‌های اشتراکی در حد بسیار خوبی قرار داشت و شناخته شده‌ترین پایگاه اطلاعاتی در بین دیگر پایگاه‌های اشتراکی بود (۱۴). با بررسی ۸۶ مجله دندان پزشکی نمایه شده در گزارش استنادی مجلات سال ۲۰۱۵ و بررسی ۱۵۸ منبع دندان پزشکی نمایه شده در پایگاه PubMed توسط پژوهشگران، مشخص گردید که اغلب منابع معتبر دندان پزشکی در مجموعه ScienceDirect نمایه می‌شوند. به نظر می‌رسد

جدول ۲: منابع لاتین الکترونیک رایگان مورد استفاده به تفکیک دانشکده‌ها

*p	علوم پزشکی شهید بهشتی		علوم پزشکی تهران		شاهد		نام دانشگاه	منابع لاتین الکترونیک رایگان
	انحراف معیار	میانگین	انحراف معیار	میانگین	انحراف معیار	میانگین		
۰/۱۲۸	۱/۵۳	۱/۶۸	۱/۵۶	۱/۶۰	۱/۶۵	۱/۱۴	BioMed Central	
۰/۱۰۲	۱/۶۲	۱/۶۳	۱/۴۹	۱/۳۳	۱/۴۸	۰/۹۸	DOAJ	
۰/۲۷۵	۱/۴۹	۳/۶۹	۱/۴۶	۳/۷۷	۱/۲۱	۴/۱۲	Google Scholar	
۰/۲۱۲	۰/۸۱	۴/۴۹	۰/۸۳	۴/۳۴	۰/۵۸	۴/۶۰	PubMed	

*آزمون‌های One way ANOVA و Kruskal-Wallis

جدول ۳: نحوه دسترسی به متن کامل منابع لاتین الکترونیک به تفکیک دانشکده‌ها

P	علوم پزشکی شهید بهشتی		علوم پزشکی تهران		شاهد		نام دانشگاه	نحوه دسترسی
	انحراف معیار	میانگین	انحراف معیار	میانگین	انحراف معیار	میانگین		
۰/۲۷۳	۱/۲۳	۳/۸۸	۱/۳۷	۳/۸۰	۱/۳۳	۴/۱۲	منابع اشتراکی دانشگاه محل تحصیل و یا کار	
۰/۳۱۴	۱/۲۱	۲/۹۲	۱/۶۱	۲/۴۶	۱/۵۴	۲/۷۴	کتابداران کتابخانه محل تحصیل	
۰/۶۹۷	۱/۷۹	۱/۷۹	۱/۷۱	۱/۶۱	۱/۷۱	۱/۵۱	از شرکت‌های خصوصی فراهم کننده متن کامل مدارک با پرداخت هزینه	
۰/۰۶۸	۱/۴۸	۱/۴۴	۱/۴۶	۱/۶۰	۱/۳۰	۰/۹۸	رابطینی در خارج از کشور	
۰/۷۹۴	۱/۶۷	۱/۴۷	۱/۶۰	۱/۶۰	۱/۶۰	۱/۴۹	درخواست متن کامل مدرک با ارسال ایمیل به نویسنده اثر	
۰/۱۷۱	۱/۵۹	۱/۵۶	۱/۵۵	۱/۳۷	۱/۴۷	۱/۰۲	گروه‌های بحث اینترنتی	
۰/۳۵۶	۱/۴۵	۱/۵۵	۱/۶۷	۱/۶۷	۱/۴۷	۱/۲۳	شبکه‌های اجتماعی علمی	
۰/۰۱۹	۱/۳۲	۳/۰۷	۱/۵۲	۲/۶۱	۱/۲۷	۲/۴۴	دوستان و آشنایان	

*آزمون‌های One way ANOVA و Kruskal-Wallis

یافته‌های تحقیق نعمتی انارکی و باب‌الحوایجی مشخص نمود که دانشجویان رشته پزشکی دانشگاه‌های علوم پزشکی تهران، ایران و شهید بهشتی عدم آگاهی درباره مجموعه الکترونیک فراهم شده را بارزترین مشکل خود در دسترسی به منابع اطلاعاتی الکترونیک بیان کردند (۳) که با نتیجه مطالعه حاضر به نوعی مغایرت داشت؛ در حالی که Siddike و Islam در بنگلادش گزارش کردند که محققان هیچ مشکلی در استفاده از منابع الکترونیک نداشتند. محققان پزشکی مرکز بین‌المللی بیماری‌های اسهالی نگرش بسیار مثبتی نسبت به منابع الکترونیک داشتند و فن‌آوری اطلاعات و ارتباطات نقش مهمی در ایجاد نگرش مثبت در آن‌ها داشته است (۱۳). آن‌ها اظهار کردند که محیط پژوهش‌شان یک مرکز بین‌المللی بود که امکانات استفاده از منابع علمی هم از نظر محتوایی و هم از نظر زیرساختی را به نحو مطلوب فراهم کرده بود. بنابراین، محققان در استفاده از منابع اطلاعات علمی هیچ مشکلی نداشتند (۱۳) و این در حالی بود که نتایج مطالعات پیشین در بنگلادش از جمله پژوهش Zayed Ahmed نشان داد که سرعت پایین اینترنت، محدودیت دسترسی و تعداد کم عناوین، از جمله مشکلات اعضای هیأت علمی دانشگاه‌های بنگلادش بود (۱۷).

علمی از طریق منابع اطلاعاتی اشتراکی دانشگاه خود به اطلاعات مورد نیاز دسترسی داشتند و راه‌های دیگر دسترسی به منابع اطلاعاتی نقش چندانی در رفع نیاز اطلاعاتی آن‌ها نداشت (۱۵) که نتیجه مطالعه آن‌ها یافته‌های مطالعه حاضر را تأیید نمود. با توجه به تحریم‌های صورت گرفته توسط برخی فراهم کنندگان اطلاعات علمی بین‌المللی، گرانی، عدم دسترسی مداوم به منابع اطلاعاتی و فعالیت گسترده شرکت‌های خصوصی فراهم کننده اطلاعات علمی در چند سال اخیر و برخی مسایل دیگر، به نظر می‌رسد که دستیاران برای دسترسی به متن کامل منابع اطلاعاتی، به مجراهای دیگری به غیر از مجموعه منابع الکترونیک بر روی وبسایت دانشگاه‌های علوم پزشکی روی آورند. با توجه به یافته‌ها، مجموعه منابع الکترونیک بر روی وبسایت دانشگاه‌های علوم پزشکی تا حدود زیادی توانسته است جایگاه خود را به عنوان درگاه اطلاعاتی در بین دستیاران دندان پزشکی تثبیت نماید.

بنا بر اظهار پاسخگویان مطالعه حاضر، مشکل اصلی سرعت پایین اینترنت بود. پژوهش Chauhan و Mahajan نتیجه‌گیری کرد که در مورد مشکلات پیش روی اعضای هیأت علمی، پهنای باند کم اینترنت به عنوان یکی از مهم‌ترین مشکلات ذکر شده بود (۱۶) که با یافته‌های مطالعه حاضر هم‌راستا بود.

جدول ۴: توزیع فراوانی موانع دسترسی و استفاده از منابع لاتین الکترونیک به تفکیک دانشکده‌ها

P	علوم پزشکی شهید بهشتی		علوم پزشکی تهران		شاهد		نام دانشگاه	موانع استفاده از منابع الکترونیک
	انحراف معیار	میانگین	انحراف معیار	میانگین	انحراف معیار	میانگین		
۰/۱۵۳	۰/۹۹	۴/۱۵	۱/۵۰	۳/۷۴	۱/۱۳	۴/۲۳	سرعت پایین اینترنت	
۰/۴۹۹	۱/۱۹	۱/۲۳	۱/۲۰	۳/۱۶	۱/۳۸	۳/۳۷	پوشش کم منابع مورد نیاز مرتبط با رشته دندان پزشکی	
۰/۶۹۰	۱/۲۰	۳/۱۶	۱/۴۶	۲/۹۴	۱/۴۲	۳/۰۲	عدم دسترسی به شماره‌ها و نسخه‌های پیشین منابع لاتین الکترونیکی	
۰/۲۷۲	۱/۴۷	۳/۷۲	۱/۳۷	۳/۶۷	۱/۳۰	۴/۰۲	عدم دسترسی به متن کامل منابع لاتین الکترونیکی از منزل	
۰/۵۸۱	۱/۲۲	۲/۷۷	۱/۴۱	۲/۵۹	۱/۴۸	۲/۴۷	عدم همخوانی اطلاعات پایگاه‌ها با نیاز اطلاعاتی	
۰/۰۷۷	۱/۴۱	۳/۳۲	۱/۴۲	۲/۸۴	۱/۵۴	۲/۹۱	نبود آموزش کافی در مورد نحوه استفاده از پایگاه‌های اطلاعاتی	
۰/۵۹۵	۱/۴۰	۲/۴۷	۱/۵۳	۲/۳۴	۱/۶۲	۲/۱۲	عدم توانایی در یافتن اطلاعات مرتبط	
۰/۵۱۸	۱/۳۹	۲/۶۱	۱/۳۷	۲/۵۵	۱/۶۰	۲/۷۷	عدم دسترسی به منابع هسته رشته تخصصی خود	
۰/۹۲۹	۱/۵۴	۲/۵۷	۱/۵۱	۲/۶۰	۱/۳۸	۲/۷۰	عدم آگاهی از خدمات کتابخانه برای استفاده از منابع لاتین الکترونیک	

*آزمون‌های One way ANOVA و Kruskal-Wallis

خدمات VPN را در دانشکده‌ها فراهم آورده‌اند، اما مشکلات مربوط به آن هنوز به قوت خود باقی است.

پیشنهادها

از آنجایی که پایگاه ScienceDirect در بین پایگاه‌های اشتراکی بیشتر از دیگر پایگاه‌ها استفاده می‌شود، مسؤولان تهیه و تأمین منابع الکترونیک در وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی باید توجه ویژه‌ای به میزان و نحوه اشتراک پایگاه مذکور در زمینه منابع حوزه دندان پزشکی داشته باشند. برای عبور از مانع سرعت پایین اینترنت در دانشکده‌های دندان پزشکی، باید سیستم‌های کامپیوتر مجهز به اینترنت پرسرعت در اتاق استراحت و پویون دستیاران استقرار یابد؛ چرا که پیش‌نیاز دسترسی به محتوای منابع اطلاعاتی، داشتن امکانات فنی و زیرساختی است.

تشکر و قدردانی

بدین وسیله نویسندگان از دستیاران دندان پزشکی که در انجام این پژوهش مشارکت نمودند، تشکر و قدردانی می‌نمایند.

به نظر می‌رسد که سرعت پایین اینترنت هنوز هم از جمله موانع محققان ایرانی در مسیر پژوهش آن‌ها محسوب می‌شود و برای رفع این مشکل در دانشکده‌های مورد پژوهش هنوز اقدام مقتضی صورت نگرفته است.

نتیجه‌گیری

به طور کلی از یافته‌های پژوهش حاضر چنین می‌توان نتیجه گرفت که دستیاران دندان پزشکی به میزان زیاد برای دریافت اطلاعات به منابع لاتین الکترونیک رایگان نسبت به منابع اشتراکی وابسته هستند. بنابراین، لزوم اشتراک هدفمند منابع لاتین الکترونیک اشتراکی در راستای تأمین نیاز اطلاعاتی پژوهشگران رشته دندان پزشکی کاملاً مشهود به نظر می‌رسد. وضعیت زیرساخت‌های فنی و پهنای باند اینترنت دانشکده‌های مورد مطالعه رضایت‌بخش نیست. به عبارت دیگر، بسترهای مناسب برای استفاده منابع لاتین الکترونیک در دانشکده‌های جامعه مورد مطالعه به خوبی فراهم نشده است. با توجه به این که دانشگاه‌های علوم پزشکی کشور امکان استفاده از اینترنت و زیرساخت‌های فنی مانند وجود سایت مجهز به سیستم و خطوط اینترنت و

References

1. Timothy AS, Olufunke A, Aderanti P. Assessment of information communication technology availability, use and challenges by the staff of the Nigerian Institute of Medical Research. *American Journal of Medical Sciences and Medicine* 2015; 3(6): 79-83.
2. Asemi A, Riyahiniya N. Awareness and use of digital resources in the libraries of Isfahan University of Medical Sciences, Iran. *The Electronic Library* 2007; 25(3): 316-27.
3. Nemati Anaraki L, Babalhavaeji F. Investigating the awareness and ability of medical students in using electronic resources of the integrated digital library portal of Iran: A comparative study. *The Electronic Library* 2013; 31(1): 70-83.
4. Zeraatkar K, Ayatollahi H, Havlin T, Neves K, Şendir M. International trends in health science librarianship part 18: The Middle East (Iran, Qatar and Turkey). *Health Info Libr J* 2016; 33(2): 156-60.
5. Mojiri SH, Rahimi, Bahrami Z, Yaghoubi M, Hematian P. Evaluating the knowledge of physicians about and their usage of Iranian National Medical Digital Library in Isfahan University of Medical Sciences, Iran. *Health Inf Manage* 2012; 9(3): 348-55. [In Persian].
6. Swogger SE, Samsky M. Dentistry and Oral Sciences Source (DOSS): a collection for dental research and education. *Med Ref Serv Q* 2014; 33(3): 313-9.
7. Asgary S, Sabbagh S, Sarraf Shirazi A, Ahmadyar M, Shahravan A, Ahmad Akhouni MS. PubMed-indexed dental publications from Iran: A scientometric study. *J Dent Tehran Univ Med Sci* 2016; 13(3): 157-67.
8. Badri S, Akhouni MS, Fard MJ, Momeni N, Hedayati Z, Vakili V. Orthodontic research output from Iran in international and national journals. *J Dent (Tehran)* 2014; 11(1): 67-74.
9. Quesenberry AC, Oelschlegel S, Earl M, Leonard K, Vaughn CJ. The impact of library resources and services on the scholarly activity of medical faculty and residents. *Med Ref Serv Q* 2016; 35(3): 259-65.
10. Zare Fazlollahi Z, Tamjid S, Rahimi B. Utilization of information technology by clinical residents in Urmia University hospitals, Iran. *Health Inf Manage* 2013; 10(2): 181-9. [In Persian].
11. Papi A, Ghazavi R, Moradi S. Determining the level of awareness of the physicians in using the variety of electronic information resources and the effecting factors. *J Educ Health Promot* 2015; 4: 49.
12. Begdeli Z, Abdolahi O, Aramesh M. Views of faculty members of Shahid Chamran University about the importance and usage e-journals and replacing the electronic format with print journals. *Journal of Education and Psychology* 2006; 3(2): 163-86. [In Persian].
13. Siddike AK, Islam S. Acceptance of e-resources by the medical researchers of international centre for Diarrhoeal Disease Research, Bangladesh (ICDDR, B). *J Info Know Mgmt* 2014; 13(02): 1450012.
14. Verma S. Use of online databases in central science library, University of Delhi: A survey. *DESIDOC Journal of Library and Information Technology* 2016; 36(2): 104-7.
15. Tenopir C, King DW, Christian L, Volentine R. Scholarly article seeking, reading, and use: a continuing evolution from print to electronic in the sciences and social sciences. *Learned Publishing* 2015; 28(2): 93-105.
16. Chauhan SK, Mahajan P. Use of UGC-Infonet E-resources by social science academics in Indian Universities: An evaluation study. *J Acad Librariansh* 2014; 40(3-4): 359-66.
17. Zabeed Ahmed SM. Use of electronic resources by the faculty members in diverse public universities in Bangladesh. *The Electronic Library* 2013; 31(3): 290-312.

Accessibility and Amount of Usage of Electronic Resources among Dental Assistants at Tehran University of Medical Sciences, Shahid Beheshti University of Medical Sciences, and Shahed University, Iran

Sayed Javad Ghazi-Mirsaeed¹, Fatemeh Sheikhshoaei², Arezoo Ghamgosar³

Original Article

Abstract

Introduction: Scholars of different fields need open-access and subscribed electronic resources to access scientific information. However, with the increasing growth of electronic resources and the replacement of printed materials with digital collections, the way we access these resources has changed significantly. Thus, the objective of this study was to assess how dental assistants at Tehran University of Medical Sciences, Shahid Beheshti University of Medical Sciences, and Shahed University, Iran, access and use electronic resources.

Methods: This was a descriptive-analytical study. The statistic population consisted of 267 dental assistants at the abovementioned universities. The data collection tool was a researcher-designed questionnaire. The validity of the questionnaire was confirmed by faculty members in the field of Medical Librarianship and Information Sciences and its reliability was approved using Cronbach's alpha ($\alpha = 0.88$). The collected data were analyzed using one-way ANOVA and Kruskal-Wallis test.

Results: ScienceDirect and PubMed were the most used electronic resources among subscribed and open-access databases, respectively. Participants most often used the subscribed resources which were available at work or home. The respondents reported low internet speed as their most important barrier to accessing information.

Conclusion: Dental assistants used subscribed resources which were available at work or university more than others in order to access the full text of subscribed electronic resources. Improving technology and Internet broadband infrastructures would also help decrease the limitations and problems in accessing required information.

Keywords: Access to Information; Health Resources; Database; Dental Assistants

Received: 06 Oct., 2016

Accepted: 12 Feb., 2017

Citation: Ghazi-Mirsaeed SJ, Sheikhshoaei F, Ghamgosar A. **Accessibility and Amount of Usage of Electronic Resources among Dental Assistants at Tehran University of Medical Sciences, Shahid Beheshti University of Medical Sciences, and Shahed University, Iran.** *Health Inf Manage* 2017; 14(1): 31-6.

Article resulted from MSc thesis No. 9111357007 funded by Tehran University of Medical Sciences.

1- Associate Professor, Library and Medical Information Sciences, Health Information Management Research Center, School of Allied Medical Sciences, Tehran University of Medical Sciences, Tehran, Iran

2- Lecturer, Library and Medical Information Sciences, Department of Library and Medical Information Sciences, School of Allied Medical Sciences, Tehran University of Medical Sciences, Tehran, Iran

3- MSc Student, Library and Medical Information Sciences, Department of Library and Medical Information Sciences, School of Allied Medical Sciences, Tehran University of Medical Sciences, Tehran AND Librarian, Guilan University of Medical Sciences, Rasht, Iran (Corresponding Author) Email: a-ghamgosar@alumnus.tums.ac.ir